

גליון מז' - פ' תרומה ה'תשע"א / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

האם יש משום מראית העין באכילת בשר פרווה עם חלב

מבואר בשו"ע ורמ"א (יו"ד סי' פז סעי' א) שהמבשל בשר בחלב בהמה טהורה עובר על איסור תורה. ועל כן משום מראית העין אסור מדרבנן נמי לבשל בשר בהמה עם חלב שקדים. ומ"מ כתב הרמ"א שם שנהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה "בשר עוף" והואיל ואין בבישול בשר עוף בחלב רק איסור מדרבנן. וכתב הט"ז (סי"ד) שכן התפשט המנהג אלא דיש להניח לכתחילה שקדים גם אצל בשר עוף.

אולם עיין בשו"ע (שם סי"ד) שדחה דברי הרמ"א שהרי אף במידי דרבנן חיישינן למראית העין כדמוכח בכמה דוכתי. אבל היד אברהם (שם) והנחלת צבי פירשו שכונת הרמ"א דוקא להקל בחדרי חדרים דלא חיישינן בכה"ג למראית העין באיסור דרבנן. והפמ"ג (יו"ד סי' פז ש"ד סי"ק ו) כתב לדינא, במראית העין באיסור דרבנן, שבסעודות גדולות ודאי ראוי להניח אצלו שקדים.

מעתה יש לדון מה הדין בזמנינו שמצוי הרבה מאכלים פרווה הנראים כבשר בהמה וכדו', האם מותר לבשלם עם חלב, וכן יש לדון לגבי אכילה לכתחילה עם חלב.

והנה בדת תורה (שם על סעי' א) כתב דשמן אגוז קאקיס "הנהוג" שנתפרסם בעולם וגם נרשם על החבילה מהותו, י"ל דליכא משום מראית העין מה שנראה כחמאה ואוכלים אותו עם בשר כמ"ש בכה"ג באו"ח סי' רמ"ג סעי' ב', ע"כ.

אבל עיין בספר בדי השלחן (שם בביאורים על סעי' א) שדחה דברי המהרש"ם על פי לשון הרמ"א שכתב ש"נהגו" לעשות חלב משקדים שמשמע דהיה נפוץ אצלם השימוש בחלב שקדים ובכל זאת הצריך הרמ"א היכרא משום מראית העין, ומהא דאו"ח סי' רמ"ג לא דמי דהתם מיירי שנתפרסם שמרחץ זה של איש זה הושכר לעכו"ם בקבלנות ולהכי לית ביה משום מה"י"ע שהא יתלו ברוב, משא"כ בנד"ד הא לא נתפרסם שחלב זה שלפנינו הוא סתמי וגם הא משתמשים הרבה בחלב ממש ואכתי אית ביה משום מראית העין, ולדינא לא נראה לסמוך על הקולא הנ"ל, ע"כ.

אולם עיין בשו"ע (יו"ד סי' רחצ סי"ב) שכתב בענין מראית העין באיסור שעטנז, שבמדינתו נהגו היתר בבגד קנבוס (שדומה לפשתן) כי הוא "מצוי לרוב", והוסיף בשם הב"ח דכיון שמצוי נוהגין היתר אע"פ שלא נמצא מי שמכירו להבין שהוא בגד קנבוס כי אם על המעט, ע"כ. הוי אומר שלא דנים על הדבר הפרטי אלא כל שהיתר "מצוי" לרוב לא חיישינן למראית העין. וא"כ שוב י"ל שמוצרי מזון פרווה "המצוי" בזמנינו אע"פ שהוא נראה כבשר אין לחוש בו משום מראית העין.

ואע"פ שהערוה"ש (שם אות ה) הוסיף על דברי הש"ך דבעינן שהדבר מפורסם הרבה, ואצלינו יש הרבה קנבוס והיא עיקר הזריעה ברוסיה והולכים במסחר הרבה יותר מפשתן והמה בזול הרבה נגד פשתן, לא שייך כלל מראית העין אלא העדר ידיעה, אבל הרואה למה לו לתלות באיסור וכיון שמצוי הכל מכירים בו, כלומר בכלליות המין ולא בפרטיות בבגד זה, ע"כ. מ"מ בנוגע לני"ד בזמנינו נמי המציאות הוא כן. וכן בשו"ת חשב האפוד (ח"א סי' ט) כתב שמותר לאכול לחם ממורח במרגרינה עם בשר כי מרגרינה כיום "שכיח כמו חמאה" והרואה אוכל לחם ממורח לא נופל תכף ספק בלבו אם זאת חמאה או מרגרינה ואם כן אין בזה שום צד מראית עין, ע"כ.

אולם בשבט הלוי (ח"ט סי' קנז) כתב בענין זה, דהיות כהיום מפורסם מאד דאיכא נקניק ושניצל דאינו בשר כלל ליכא משום מראית העין, אבל סיים שזה "דרך למוז זכות עכ"פ על אלו שעושים כן". ובאור לציון (ח"ג פכ"ו אות ג ובסוף הגה שם) כתב שאע"פ שמותר לאכול בשר פרווה בסעודה מפסקת מ"מ יש לאוכלם בצנעא משום מראית העין, ע"כ. אבל באמת נראה שגם הם יודו בזה"ז שאין לחוש כלל למר"ה כיון שהדבר מצוי לרוב.

אלא שאכתי יש להעיר מדברי הרמ"א (או"ח סי' רמד סעי' א), וכן מבואר בניאור הלכה (שם על סעי' א ד"ה או לקצור לו שדה) ובמ"ב (שם סי"ק ז), דיש לחוש בענין מראית העין לאורחים שיבואו ולא ידעו מצד ההיתר כשהדבר לא שכיח ברוב העולם. ולכאורה ה"ה בכה"ג אם אוכל דברים הנ"ל בפרהסיא דיש לחוש לאורחים המגיעים בשאר מקומות העולם שאצלם אין הדבר שכיח כלל. וכן מוכח מדברי הדעת תורה הנ"ל שכתב להתיר כיון שהדבר "מפורסם בעולם", אבל בלא"ה אסור. ואע"פ שהמ"ב (סי' רמד סי"ק ד) כתב שהא דחיישינן לאורחים הויא חומרא במידי דמחובר דשם בעליו על הדבר מ"מ בנד"ד לא שייך לחלק בזה שהרי האוכל לפנינו, ועיין.

האם אפשר לצאת ידי חובת לחם משנה וסעודת שבת בפת הבאה בכיסנין

במג"א [או"ח ריש סי' ר"פ] הביא דברי הגאון ברכת הזבח שכתב ששאלו הרב מהר"ר יאסקי יצ"ו אב"ד דק"ק ואדיסליב בהא דמצינו לחכמים הראשונים שהיו אוכלין חוליהן על טהרת הקודש מה היו אוכלין בשבת דהא ע"כ היו טבולי יום ואסורין לאכול מה שנעשה על טהרת הקודש דטבול יום הוא שני. וכתב המג"א דלענ"ד לא קשה מידי דעיקר הכוונה באכילת חולין על טהרת הקודש להרגיל עצמו לאכול קדשים בטהרה ובימי טומאתן אכלו חולין גרידא דאותו הזמן לא אכלו קדשים, ועוד י"ל דאכלו פת שלא הוכשר (דהיינו שנילוש במי פירות).

וכתב שם הפמ"ג [או"ח סי' ק"א] דמשמע מדברי המג"א דיוצא בשבת בפת הבאה בכיסנין, וציין לדבריו בס' קפ"ח במג"א סי' ט'.

דהנה בשו"ע שם [סעיף ז'] כתב המחבר דאם טעה ולא הזכיר בברכת המזון של ר"ח בין ביום ובין בלילה אינו חוזר מפני שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון.

וכתב שם המג"א [סי' ט'] דבר"ח אינו חייב לאכול פת דיכול לאכול פירות, אבל בשבת וי"ט חייב לאכול פת, ומדסתם הרב ב"י ש"מ דס"ל דאפ"י בכל הימים והלילות חייב לחזור דחייב לאכול ב' סעודות אחת ביום ואחת בלילה, והא דאמרינן בפסח [סי' תע"ה ס"ז] דרק לילה הראשון חובה היינו דבשאר ימים ראשי לאוכל מצה עשירה, וגם בסוכות רשאי לאכול כזית פת ובסוכה אינו חייב עד יותר בכביצה כ"כ הר"ן.

וכתב שם הפמ"ג [או"ח סי' ט'] דמשמע מדבריו דבפת הנילוש במי פירות יוצא בשבת וי"ט, ובליל ראשון דפסח בעינן דוקא כזית פת הנילוש במים, וליל ראשון דסוכות ילפינן ט"ו מפסח. וקשה דהלא בכה"ג שאוכל כזית פת הבאה בכיסנין ולא קבע סעודתו אינו חייב כלל לברך ברכת המזון וא"כ אמאי צריך לחזור חוזר, וכי תימא דבשבת וי"ט הוא קביעות בכזית הלא בס' קס"ח [סעיף ו'] מבואר דדוקא אכילת שיעור שאחרים קובעים עליו חשיב קביעות.

ובס' רמ"ב [משב"ז ס"ק א'] כתב הפמ"ג וז"ל: ודע לענין מה שנוהגין קצת ליתן שומן בלחם שבת ביו"ד [סי' צ"ז ס"א בהגה] מבואר מותר דמשונה וניכר יע"ש. ואמנם לענין המוציא עי' סי' קס"ח ס"ז מה הוה כיסנין, ובס' קפ"ח במג"א סי' ט' ובפריי שם דמשמע דמחוייב לאכול פת דמברך המוציא ושלש ברכות, ועיין סי' ר"פ במג"א וצ"ע והבן זה. עכ"ל.

והנה בשו"ע [או"ח סי' קס"ח ס"ז] כתב המחבר דפת שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה הוי פת הבאה בכיסנין והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה. ובהג"ה שם כתב ד"א דזה נקרא פת גמור אלא א"כ יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לועק"ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר וכן נוהגים.

וכתב שם הט"ז [סי' ק"ז] דהפת שעושים עם מעט חמאה או שומן אע"פ שהטעם נרגש הוי פת גמור, וע"כ יפן עושים שאופין בשבת שמל"ץ קוכ"ן ללחם משנה כי אין שם רק מעט שומן.

ומבואר בדבריו דאי הוי בכלל פת הבאה בכיסנין א"א לצאת ע"י ידי חובת לחם משנה. וא"כ לכאן נמצא דנידון דידן תלוי במח' המג"א והט"ז.

האם מהני לתת שקדים בחלב סויה, כהיכר למראית העין כדי לאוכלם בסעודה בשרית

לעלי בארנו בס"ד שבזמנינו ליכא משום איסור מראית העין בבישול או אכילת בשר "פרווה" בחלב בהמה טהורה כי מצויים המה לרוב ולא נופל צד ספק בעיני הרואה לחשוש שיש בזה משום איסור בשר בחלב ממש. נועיין ברש"י (ע"ז יב. ד"ה כל מקום) שכתב שאיסור מראית עין הוא משום שהרואה חושדו בדבר עבירה. אולם עיין **בכריתות** (כ"א:) דאמרו דם שכנסו בכלי אסור, ופירש רש"י משום דמיחלף בדם בהמה והרואה אומר מותר לאכול דם. ומזה מוכח שהאיסור הוא שילמדו היתר ממעשיו. וכן משמע **ברש"י** (שבת ס"א: ד"ה מראית העין) ודבריו הובאו להלכה בס"י ש"א ססע' כ"ה. ועיין **באג"מ** (או"ח ח"ד סי' פב).

אלא שאכתי יש לדון בבישול בשר בהמה עם "חלב פרווה" שלכאורה אף בזמנינו שייך בו משום מראית העין שהרי אינו כל כך נפוץ כהבשר פרווה וכדו', וכן יש לדון במדינות דלא שכיחי כל כך מאכלים פרווה דאכתי יש עליהם לחוש לאיסור מראית העין, ועל כן עליהם לעשות היכר כמו שפסק **הרמ"א** (יו"ד סי' פו סע' א) דהמבשל או אוכל בשר בהמה עם חלב שקדים, יש להניח "אצל החלב, שקדים" להיכר משום מראית העין. ויש לדון האם בעיני נתינת היכר מדבר הנאכל דוקא, וכגון האוכל בשר עם חלב סויה עליו לתת דוקא סויה כהיכר, או דלמא היכר אחר ג"כ מהני כגון לשים שקדים, שגם מהם ניתן לעשות חלב פרווה.

ולכאורה נראה לפשוט ספק זה על פי דברי **המ"ב** (סי' רמג סי' ק) שכתב שהטעם שאסור לפסוק עם האיני יהודי לבנות לו בשבת חצרו או כותלו או לקצור לו שדה בתוך המדינה או בתוך התחום, היינו משום דאע"ג דדרך שדה לאריסות וא"כ יסברו שלקחה באריסות (כמ"ש סי' רמ"ג סע' א) דמותר, מ"מ אסור, דשאני התם ד"כשיחקרו" הדבר ימצא שכן הוא שהאיני יהודי נוטל בריוח, ידעי למפרע דלאו אריס היה ויחשדוהו ששכיר יום היה, דשכיח לשכור פועלים לימים למלאכה. [אולם עיין **במ"ב** (סי' רמג סי' יא), וע"כ צ"ל דשאני התם שאף כשיחקרו נמצא שעושה בהיתר משא"כ הכא דכשיחקרו יראו שאין האיני יהודי נוטל בריוח וידעו שאינו אריס ויחזור החשד למקומו].

מבואר דלא מהני תליה להיתר לחוד אלא בעינין שההיתר שתולים בו הוא אמיתי. ולפי"ז יש לומר דלא מהני לתת שקדים ב"חלב פרווה" שבא מסויה וכדו' כשאוכלו עם בשר, שהרי אם יתגלה שלא הוא חלב שקדים יחזור החשד למקומו.

אולם יש לחלק בין היכא דלא חיישינן למראית העין מחמת "תליה" כהא דשדה שהרואים תולין מעצמם שהיא באריסות, דאכתי יש לחוש שיחקרו אחריו, שהרי חושדים בו אלא שתולים שמסתמא עשה בהיתר. לבין "היכר" דכיון שעשה היכר ו"רואים" על ידי ההיכר שהדבר נעשה בהיתר תו לא חושדים בו ושוב לא חיישינן שיחקרו אחריו. וכן נקט **החגורת שמואל** (על הלבוש שם סי' ק) דאם מניח שקדים אצל חלב אשה (שהוא פרווה) נמי מותר דאז נמי ליכא משום מראית העין, ע"כ.

אבל שוב ראיתי **בראשית העומר** (סי' של סי' ט) שיצא לחלוק על דברי החגורת שמואל ע"פ ההוכחה שכתבנו לעיל דאיכא למיחש שיתודע להרואים אח"כ שהחלב אינו של שקדים ויחזור החשד למקומו. ועיי"ש שדחה דברי **הרעק"א** בהגהותיו סו"ס סי' דס"ל דלא מהני ליתן לכתתלה קשקשים תוך דם דגים מהא דאמרין דבדם מהלכי שתיים לא שייך ביה קשקשים ע"ש דלפי הנ"ל ליתא להוכחה זו דשא"ה דכשיחקרו יתודע להם האמת שאין זה דם דגים משו"ה לא שייך במהלכי שתיים קשקשים ולא משום שאין ליתן לכתתלה רק שמעורב בהם מעצמם ר"ל מאותו המין שיש בו מעצמו מתולדתו קשקשים בעינין אבל אה"נ בדם דגים שהמין דם יש בו קשקשים מתולדה אף ליתן בו קשקשים מותר אם אין בדם זה קשקשים, ע"כ. אבל לפי דבריו לכאורה ליתא להוכחת הראשית העומר.

העלון נתרם בעילום שם
להצלחת התורם ומשפחתו
בכל העניינים

לע"נ
מרת פאניה בת עלי ע"ה
ומרת מרים בת ליב ע"ה

© שמעתא עמיקתא - הערות ותרומוות בטל' 02 571-3932

איברא **דבמחה"ש** בס"י רע"ד [על המג"א ס"ק א'] גבי דינא דלחם משנה הביא דברי **המג"א** בס"י ר"פ דמשמע מדבריו דגם בפת הבאה בכיסנין יוצאים ידי חובת לחם משנה, אולם לבאר דבריו הביא דברי **התוספת שבת** [ס"ק א'] דכתב דהטעם מפני דקימ"ל בס"י קס"ח ס"ו דאם קבע עליו (וכתב המג"א שם ס"ק י"ג דאפי' לא קבע על פת הבאה בכיסנין גרידא אלא בצירוף מה שמלפת עימו) צריך לברך המוציא וברכת המזון, א"כ כיון דמברך עליו המוציא ולוקחו לצורך סעודתו הרי הוא קבע עליו ומקרי פת. וכתב עוד בתוספת שבת [שם] דמ"ש **הט"ז** בס"י קס"ח ס"ק ז' דאין ליקח פת הבאה בכיסנין ללחם משנה מיירי שיש לו לחם אחד שלם הנילש במים ולחם שני הוא הפת הבאה בכיסנין ומצרפו עם הלחם הראשון כדי שיהיה לו לחם משנה ובסעודתו ודאי יאכל מן הלחם שנילוש במים וכה"ג הא לא קבע סעודתו על פת הבאה בכיסנין וא"כ אין עליו תורת פת דהא מברך עליו במ"מ ולכן כתב הט"ז דאין ליקח פת הבאה בכיסנין. ובס"י ר"פ גבי תי' המג"א דהחכמים דהיו אוכלין חולין על טהרת הקודש היו אוכלין בשבת פת שלא הוכשר, כתב **המחה"ש** דהיינו שנילוש במי פירות, ואע"ג דלפי זה היו פת הבאה בכיסנין ולא מקרי פת, ובשבת בעינן לאכול פת, ודאי לתירוץ הראשון שכתב המג"א בס"י קס"ח ס"ק ט"ז דדוקא הנילוש ביין שמן דבש וחלב היו פת הבאה בכיסנין אבל לא בשאר מי פירות, אתי שפיר, דכיון דאמרין שאכלו פת שלא הוכשר ע"כ לא נילוש ביין ושמן ודבש וחלב דהן הן משקין המכשירים, ושאר מי פירות היו לחם. אלא שהוא דוחק, שנראה מדברי המג"א שם שנראה עיקר בענינו כתי' השני שכתב שם דאין חילוק וכל שנילוש במי פירות היו פת הבאה בכיסנין, לכן ע"כ צ"ל כמ"ש לעיל בס"י רע"ד גם בשם תו"ש דאם קבע על פת הבאה בכיסנין דצריך לברך המוציא וברכת המזון מקרי לחם. נמצא דלדברי הפמ"ג נידון דידן תלוי במח' המג"א והט"ז, אלא דדעת המג"א צ"ע. ולדברי התוספת שבת אף לדעת המג"א א"א לצאת ידי חובת לחם משנה וסעודת שבת בפת הבאה בכיסנין אא"כ קבע עליו סעודתו, ובכה"ג אף לדעת הט"ז יוצא יד"ח. ובההיא ענינא דעסקינן יעויין בקיצור שו"ע [סי' ע"ז ס"ז] דכתב דבר חידוש - דכשמקדש ביום בשחרית קודם הסעודה הקבועה ואוכל פת כיסנין יש לקחת שתים שלמות (כן ראיתי לנהוג אצל גדול אחד). עכ"ל.

פניני מוסר עניני בטחון בה' (ח)

עיקר הבטחון הוא חיזוק האמונה - "הבטחון בה' יתעלה וית"ש הוא אחת המידות התרומיות ואפילו יסוד מיסודות התורה... והוא שגור על לשון הכלל כמו שנטוע בלב יחידי סגולה, ספרי הנביאים מלאים אותו ופסוקי התורה מורים עליו. ודיינו אם נזכיר את מאמרו (דברים ח, ג) "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". וגם צויו יתעלה להמנע מזריעה וקצירה ולהפקיר את יבול הארץ בשנה השביעית ובשנת היובל, מושתת על יסוד הבטחון, ומפורש בלשון התורה (ויקרא כה, כ) "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וצוית את ברכתי לכם" וכו'.

ועיקר הבטחון הוא חיזוק האמונה כי ה' יתעלה הוא הבורא והמפרנס, הממית והמחיה, המחליא והמרוא, המעשיר והמרושש, וכל מקרי העולם הכלליים והפרטיים חוזרים אליו, והוא היוצרם וגוזרם ומוציאם לפועל...

אמור מעתה, אם השיג האדם בברור והתחזק בדעתו כי ה' יתעלה הוא יוצר הדברים הכלליים והפרטיים, וכל האמצעים הרגילים כפופים לרצונו ובאים לידי שלמותם על פי חפצו, כמו שאמרה חנה (שמואל א, ב, ג) "ולו נתכנו עלילות" ממילא יכון הבטחון על ידי כן". (המספיק לעובדי ה' תחילת פרק הבטחון)

האמונה שכל העניינים מהקב"ה ולא ע"י האמצעים הטבעיים - "ואמיתות הבטחון היא, שיהא הבוטח נותן בטחונו ואמונתו בכל העניינים בה' יתעלה ולא בשום אמצעי מן האמצעים הרגילים. אם חלה ורפא לו, עליו לדעת בלבו ומצפונו בודאות שהתרופה לא הועילתהו אלא במאמרו יתעלה, ככתוב "מחצתי ואני ארפא", וההנהגה המזיקה לא תזיקנו אלא ברצות הבורא...

ואם עסק במסחר ומוצא קניות בזול ומכר וקנה, יודע הוא במצפונו המוחלט כי לא יבואנו רווח מן הפעולות הללו אלא בגזרתו יתעלה, כמו שאמר בתורתו (דברים ח, יח) "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" שתרגם אונקלוס "ארי הוא יהב לך עצה למקני נכסין".

ואם קרהו אסון הריהו יודע שנתחייב הדבר במחשבתו יתעלה, כדרך שאיים על המורדים בו (דברים כח, לח) זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף וכיוצא בזה". (המספיק לעובדי ה', שם)

יעוד ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"